

HET WERK VAN DE SCHILDER LEO GESTEL OP DE TENTOONSTELLING TER HERDENKING VAN DE BELGISCHE VLUCHT IN 1914

Leo Gestel is geboren in een milieu, waar de schilderkunst beoefend werd, te Woerden in het jaar 1881. Als jongeman trok hem Amsterdam aan, waar hij in een cultureel centrum, dat elke grote stad vormt, zich beter als kunstenaar kon ontwikkelen. Door reizen en langdurig verblijf in Frankrijk kwam hij al spoedig in nauwe aanraking met het streven van de z.g. pointillisten, jonge schilders die experimenteerden met kleurdivisie: dat was rond het jaar 1906.

De invloed van het kubisme: het terugbrengen van de geziene realiteit tot de meest eenvoudige vormen is in zijn werk duidelijk aan te tonen, ook al wordt deze stroming door Leo Gestel op gematigde wijze aanvaard. Zijn werk vertoont dan al meer en meer abstractie in omtreklijn en in kleur.

Na 1910 ontstonden vele prachtige landschappen en portretten in fijn ontlede kleuren en van grote evenwichtigheid: onder meer de landschappen op Mallorca geschilderd. Soms doen de tere tinten en de techniek denken aan het werk van Georges Seurat.

Als in 1914 het bericht over vluchtende belgen hem bereikt, wordt Gestel aangegrepen door de drang om al dat leed en die ellende persoonlijk te aanschouwen en hij vertrekt ogenblikkelijk naar Roosendaal en naar Bergen op Zoom om daar ter plaatse in tal van tekeningen en crayonschetsen het chaotische samendringen van menselijke misère uit te beelden.

Een jaar later ging Leo Gestel te Bergen (N.H.) wonen: het huis door hem daar gebouwd verhinderde niet dat hij langdurige reizen maakte naar Italië, naar Duitsland en Wenen. Er ontstonden in die periode diep doorschouwde landschappen, vereenvoudigd van vorm. De geslotenheid der compositie treedt nog sterker naar voren in zijn figuren en geeft daaraan juist de grote innerlijke kracht.

Dan komt de tijd van rond 1925, waarin sterke verwantschap is aan te tonen met het werk van zijn vriend, de schilder Gustaaf De Smet. Zo ontstonden zijn meest monumentale scheppingen met afgeronde vormen en in prachtige donkere en grijze tinten. Gestels werk krijgt de bewogenheid en volle rijpheid, zoals wij die meevoelen in de doeken

Leo Gestel: Vlucht uit België 1914 - coll. H. A. Frank, Delft.

Leo Gestel: Vluchtelingen uit België te Roosendaal ondergebracht.
Coll. Mevr. Lambriex Fermont, Riethoven.

en de gouaches met landlieden en stugge vissers, nors en gesloten, maar innerlijk vol leven zijnde mensen. Hij gaat figuren zien zoals een beeldhouwer en met zeldzaam gevoel voor evenwichtige vormen.

Terug in Amsterdam trof hem daar het rampbericht van de brand in zijn atelier, waarbij veel van z'n kostbaarste werk verloren ging. Hevig geschokt, maar niet gebroken blijft hij voortwerken in Blaricum, waar hij tot aan zijn dood vertoefde.

Er ontstonden nadien vele van zijn meest markante en karakteristieke composities: groepen en naaktfiguren vol verbeelding geschilderd en nu vrijwel los van de natuurlijke vormen. Ik denk daarbij aan de „Twee Spakenburgers” uit 1932 en ook aan de „Drie figuren” (1931) heel bijzonder kenmerkend voor Gestels kunst. Vergeten kan ik daarbij de krijttekening „Danseresje” niet, dat ofschoon het iets vroeger moet geda-teerd worden (1928) zo moeilijk in de ontwikkelingsgang past. Beide laatste werken bevinden zich in de verzameling H. A. Frank.

Ook kan ik niet voorbijgaan aan de Gooise boerentypen en de Spakenburger vissers.¹ Streng en indringend staan die figuren voor ons, de arbeiders en de zeelui met de ruige koppen, de vrouwen in de korenakkers, de ruiters en de paarden, welke laatste mij steeds aan het werk van Marc doen denken.

Gekweld door ziekte stierf hij op 26 november 1941.

Door heel zijn oeuvre toont Gestel onvervreemdbaar te behoren tot de baanbrekende groep schilders van rond 1920 en tot de kern van de moderne Europese kunstenaars.

Wat op deze bescheiden tentoonstelling getoond wordt is uitsluitend werk uit de periode van de Belgische Vlucht (oktober 1914), want het was niet de bedoeling om een retrospectieve expositie van Leo Gestels kunst te bieden. Zijn tekeningen en gouaches dienen alleen als verduidelijking en vertolken hier vooral naast de kunstzinnige hun documentaire waarde. Dat zij een prachtige illustratie vormen van het historische gebeuren hetwelk wij hier op dit ogenblik herdenken behoeft geen nadere uitleg.

Ook anderen hebben de vlucht van Belgische burgers naar ons land in beeld gebracht, zoals b.v. Raemaker en Alfred Ost. Die hebben dat gedaan als illustrator, maar geen van beiden heeft op zulk indringende wijze en zo sterk aangrijpend het leed van deze angstige mensenmassa uitgebeeld.

Kunstkritisch beschouwd behoort het hier getoonde werk niet tot het

voornaamste in het oeuvre van Leo Gestel. Het is anders, ook meer somber van karakter: het wekt door bepaalde tendens gedachten op aan dat van Käthe Kollwitz, méér nog aan dat van Steinlen. Ogenblikkelijk echter beseft men, dat Gestels visie op dat sinister gebeuren vol leed en angst meer diepte bezit dan anderen tot uiting hebben gebracht. Door meesterlijk beheersen van de techniek maakte hij er kunstwerken van met groot allure.

In oktober 1915, juist een jaar na de Vlucht, heeft de kunstenaar zijn daarop betrekking hebbende crayontekeningen geëxposeerd. Eerst in Den Haag bij de kunstzaal d'Audretsch met meer dan zestig werken. Daarna volgden tentoonstellingen ten bate van Hulp-Comité's in Haarlem (2 december 1915) en in Middelburg (22 december 1915) waar de catalogus 61 nummers vermeldt. In het Stedelijk Museum te Amsterdam volgde daarna een grote expositie (maart 1916) ten bate van het Amerikaans Comité tot voeding van België, uit niet minder dan 70 tekeningen bestaande.

Het is niet gemakkelijk om de juiste plaats te ontdekken waar Gestel de vluchtelingenstroom het meest heeft uitgebeeld tijdens zijn verblijf in westelijk Noordbrabant. Slechts door aanduiding in de catalogi kan men bepalen, dat er onder meer in Roosendaal en in Bergen op Zoom elk 3, in Putte 1 en in Essen-grens 2 tekeningen zijn ontstaan.

Eenmaal vinden wij het bijzonder typische onderschrift „Antwerpen in Holland”.

De meeste tekeningen bevinden zich in particuliere verzamelingen. In het atelier van de schilder waren nog een aantal werken, welke door diens weduwe enige jaren geleden werden verkocht. De schilder Boendermaker had er een aanzienlijke collectie van, welke nog niet zo lang geleden via kunstveilingen van de hand werd gedaan.

Een keuze uit de beste der „Vluchtelingen-tekeningen” werd ons mogelijk gemaakt door de welwillendheid van de grote verzamelaars van Leo Gestels werk, de heren M. F. van Bommel te Amsterdam, H. A. Frank te Delft en Dr. L. J. P. Frank te Eindhoven, terwijl twee crayontekeningen werden afgestaan door Mevrouw J. Lambriex-Fermont te Riethoven.

Drs. R. VAN HASSELT.

¹ W. VAN DER PLUYM, *Leo Gestel*, Amsterdam 1936. Afb. No. 42 en 44.
J. SLAGTER, *Leo Gestel*, (S. Lucasreeks No. 3.) 's-Hage, 1946. Afb. No. 26 en 27.